

บทคัดย่อ

การศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการด้านความปลอดภัย, อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงานอย่างยั่งยืน ในงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน: กรณีศึกษาศูนย์ศิลปาชีพ บางไทรในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

สุรจิต สุนทรธรรม^{*}, ชัยยุทธ ชาลิตนธิกุล[†], สมเกียรติ ศิริรัตนพฤกษ์[‡], สราวุธ สุธรรมอาสา[§], สลิธร เทพตระการพร[¶] และสุคติดา กรุงไกรวงศ์^{**}

^{*}โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า, [†] กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, [‡] กองอาชีวอนามัย กรมอนามัย, [§] มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ^{**} สถาบันความปลอดภัยในการทำงาน

การศึกษาวิจัยและพัฒนาในโครงการนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อหารูปแบบการจัดการบริการ อาชีวอนามัย, ความปลอดภัย และสภาพแวดล้อมในการทำงานแบบผสมผสาน สำหรับงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านและศิลปหัตถอุตสาหกรรมในครัวเรือน ซึ่งได้ดำเนินการในงานที่มีโอกาสได้รับความเสี่ยงต่ออันตรายสูง ๕ ประเภท ได้แก่ แผนกเครื่องปั้นดินเผา, แผนกเป่าแก้ว, แผนกช่างโลหะ, แผนกช่างเครื่องยนต์ และแผนกเกษตรกรรม รวมทั้งเพื่อหาแนวทางในการสร้างและพัฒนาอาสาสมัครอาชีวอนามัยประจำชุมชนที่มีการทำงานดังกล่าว ให้มีความรู้และทักษะ รวมทั้งมีความสามารถในการบริหารจัดการด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในการทำงานขั้นพื้นฐาน ในท้องถิ่นของตนได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งสรุปผลที่ได้จากงานวิจัยไปเป็นแนวทางในการสร้างระบบและเผยแพร่ด้านอาชีวอนามัย, ความปลอดภัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน ให้กับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะในโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” รวมทั้งสถานประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมต่อไป.

ในแต่ละแผนก คณะผู้วิจัยได้จัดให้มีการวางพื้นฐานความรู้ความเข้าใจด้านความปลอดภัยในการทำงาน และวิธีการวิเคราะห์งานเพื่อความปลอดภัย (วป.; job safety analysis: JSA) โดยการจัดการฝึกอบรมในหัวข้อทั้งสองให้แก่อาจารย์และผู้ช่วยอาจารย์ทั้ง ๕ แผนก และได้ดำเนินการให้อาจารย์และผู้ช่วยอาจารย์ในแต่ละแผนกร่วมกันวิเคราะห์และเขียนผลการวิเคราะห์ ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลขั้นตอนการทำงาน, อันตรายที่มีในแต่ละขั้นตอน และวิธีป้องกัน แล้วผู้วิจัยได้นำผล วป. ที่ได้จากแผนกช่างต่างๆ แต่ละแผนก มาพัฒนาเป็นกระบวนการทำงานมาตรฐาน (วทม.; standard operating procedure: SOP) และส่งให้อาจารย์ผู้สอนงานนั้นๆ นำไปทดลองปฏิบัติ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมต่อการทำงานและให้ความเห็นต่อ วทม. นั้นๆ.

นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยยังได้ดำเนินการพัฒนาแนวทางการดูแลสุขภาพระหว่างการทำงาน โดยได้พัฒนาสมุดบันทึกสุขภาพผู้ทำงานทั้ง ๕ งานดังกล่าว เพื่อให้ผู้ทำงานสามารถตรวจและติดตามสภาวะสุขภาพของตนเองได้ในเบื้องต้น ตลอดจนทราบว่าเมื่อใดควรไปปรึกษาเจ้าพนักงาน-

งานสาธารณสุข รวมทั้งได้พัฒนาคู่มือการดูแลสุขภาพผู้ทำงานดังกล่าว เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ให้บริการสุขภาพปฐมภูมิได้ดูแลสุขภาพผู้ทำงานดังกล่าวได้อย่างมีมาตรฐานด้วย

จากการศึกษาวิจัยและพัฒนาครั้งนี้ได้พบว่า การให้ผู้ทำงานได้ร่วมกันวิเคราะห์งานเพื่อความปลอดภัย รวมทั้งได้มีการสำรวจสุขภาพของตนเองเป็นระยะๆ โดยมีนักวิชาการคอยให้ความช่วยเหลือนั้น ส่งผลให้ผู้ทำงานได้ทราบ เข้าใจ และปฏิบัติเกี่ยวกับความปลอดภัยและสภาพแวดล้อมการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากการได้แนวทางในการดำเนินการด้านความปลอดภัย ที่ให้ผู้ทำงานได้ดำเนินการเองเป็นหลักแล้ว ในโครงการนี้ยังได้สมุดคู่มือสำหรับผู้ทำงานต่างๆ ทั้ง ๕ งานดังกล่าว ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชุมชนต่างๆ ได้ ดังที่กองอาชีพอนามัย กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ได้นำสมุดบันทึกสุขภาพสำหรับเกษตรกร เผยแพร่ไปใช้สำหรับเกษตรกรทั่วประเทศ และจะได้ดำเนินการนำผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยในการทำงานแผนกอื่นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป.

ABSTRACT

Research and Development on Sustainable Safety, Occupational Health, and Working Environmental Management for Handicraft Workers: Bangsai Folk Arts and Crafts Center, The Support Foundation of H.M. Queen Sirikit of Thailand.

Surajit Suntorntham^{*}, Chaiyuth Chavalitnitikul[†], Sudthida Krungkrai Wong[‡], Somkiat Siriruttanapruk[§], Saravudh Sutummasa^{**}, Sasatorn Taptaganporn[§].

^{*} Department of Medicine, Phramongkutklo Hospital; [†] Department of Labour Protection and Welfare and [‡] National Institute for the Improvement of Working Conditions and Environment (NICE), Ministry of Labor and Social Welfare; [§] Division of Occupational Health, Department of Health, Ministry of Public Health; ^{**} Office of Continuing Education, Sukhothai Thammathirat Open University

The objectives of this project are for developing the process to integrate occupational health, safety, and working environmental management for handicraft workers, especially for home or self-employ workers, in Thailand. We conduct the research and development in five workforces that the workers have high risk to injury, including: ceramic, glass blowing, metal working, engine repairing, and agricultural working. In addition, we searched for developing occupational health and safety volunteers, who can help the workers in a community, especially in the project of “on village – one product”, as well as in small and medium enterprises.

In each department, we instructed the workers for knowledge and understanding about safety in the workplaces and the method to do job safety analysis (JSA). In addition, we conduct the workers to analyze their jobs by themselves, and we, who are professional, had a role only for supervision. After the JSAs had completed, we developed standard operating procedure (SOP).

In addition, guidelines to maintenance the workers' health were developed by creating the handbook for the workers' health monitoring by themselves and by primary health care providers.

From this project, we found that if workers can analyze their job and monitor their health by themselves, under supervision of professionals, the processes can effectively encourage the workers to understand and practice safety and healthy jobs.

Workers' health monitoring booklet, one of the products of this project, can be applied to use in other situation. For example, the agricultural workers' health monitoring booklet has been applied to use for the agricultural workers in Thailand by the division of Occupational Health, Department of health, Ministry of Public Health.